

Pernička, Radko Martin

Nově objevená hrnčířská dílna z doby římské v Chrlicích

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1968, vol. 17, iss. E13, pp. [117]-138

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109537>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

R. M. PERNIČKA

NOVĚ OBJEVENÁ HRNČÍŘSKÁ DÍLNA Z DOBY ŘÍMSKÉ
V CHR LICÍCH

Od Brna směrem k jihu se prostírá úrodná oblast protékána řekou Svratkou a jejími přítoky, která od pradávna skýtala vhodné podmínky k osídlení. Po levém břehu dolního toku Svitavy a dále, po jejím vtoku do Svatky, podél této druhé řeky se táhne neširoký nížinný pruh země o nadmořské výšce okolo 200 metrů, který je na severu i na jihu ukončen dvěma výšinnými dominantami, na severu masivem Hádů (dosahuje výšky přes 420 m), na jihu u Židlochovic masivem Výhonu (největší výška přes 350 m). Tento úzký nížinný pruh, který byl dříve za vlhčích klimatických podmínek převážně pásmem trpícím zátopami, je z východní strany po celé délce od severovýchodních předměstí Brna až po ústí Cézavy u Židlochovic pod Výhonem lemován částečně výraznou terasou, částečně pahorkatinou. Terasa, která je nejvýraznější ve svém průběhu zhruba od Brna-Juliánova až do prostoru jižně od Chrlic, se vzdaluje právě v poslední jmenované obce nejvíce (asi 2 km) od hlavního toku, jímž je zde už Svratka po splynutí s vodami Svitavy; Chrlice samy byly vybudovány na svahu terasy blízko dnešních hranic okresu Brno-město. Výškový rozdíl mezi břehem Svatky a vrcholem terasy u Chrlic měří asi 35 m.

Z chrlického katastru jsou známy nálezy různých archeologických kultur. Povrchové nálezy z doby římské, které zde již před lety sbíral A. Dvořáček, se postupně dostávaly do sbírek Moravského muzea v Brně, v odborné literatuře však byly zaznamenány teprve nedávno.¹ Dnes známe na katastru Chrlic dvě lokality z doby římské, které označíme jako *Chrlice I* a *Chrlice II*. První z nich, lokalita *Chrlice I*, je v nížinném terénu jihozápadně od obce a jižně od státního statku. Odtud nepochybně pochází ne-li všechny, tedy alespoň většina nálezů, které z bývalé sbírky A. Dvořáčka získalo Moravské muzeum. Jde o tři různé bronzové spony, kuželovitý přeslen, několik střepů domácí keramiky a různé střepy římskoprovinciální.² K poslední skupince patří též zlomky prstencových misek a zlomky reliéfní sigiláty nedávno uvedené do literatury, které jsou cenné tím, že je mezi nimi zastoupena i jihogalská sigiláta dvěma menšími fragmenty tvaru Drag. 29, datovatelnými do

¹ R. M. Perníčku, SPFFBU E 8 (1963), 52n., 56. *Týž*, Die Keramik der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren, 1966, 87, 88, 146, tab. XX:1,9,10,11. A. Houšková, Stručný přehled pravěku okresu Brno-venkov (cyklostilováno; vydal OD ONV Brno-venkov ve své edici nazvané Regionální listy jako 4. svazek), 1965, 32.

² Moravské muzeum v Brně, inv. č. 83/424 až 83/464.

období Claudius—Vespasianus.³ S tímto nalezištěm lze snad spojovat též náhodný nález bronzové mince císaře Carina (283—285), která byla podle Červinkovy zprávy vyorána roku 1937 „na panském poli k Rybešovicím na germánském sedlišti“.⁴

Nové a v tomto článku publikované nálezy pochází z druhé lokality *Chrlice II*, jež je v horní povlůnější partii svahu terasy jižně až jihovýchodně od obce. Tato lokalita se rozprostírá přibližně od jižního okraje nádraží směrem k jihu až po malý potůček (má nyní tak málo vody, že téměř zaniká), na západě pravděpodobně nepřesahuje silnici, směrem na východ se táhne proti svahu přes zářez železniční trati (směřující do Sokolnic) a místa s traťovými názvy „Roviny“ a „Krajiny“ až do polohy „Na kopci“ v nejvyšších místech terasy, kde byl — dnes již zasypaný — písečník Fr. Černého, známý několika nálezy.

Lokalita je na více místech porušena novější výstavbou do té míry, že o možnosti kompletnějšího systematického výzkumu nemůže už být ani řeči. V prostoru mezi silnicí a železniční tratí byla její severnější část rozrušena budováním menších hospodářských objektů a nejj jižnějších domů obce, jižnější část byla v poslední době zasažena stavbou nových hospodářských budov JZD Chrlice. Také východní část, na značné ploše mezi železniční tratí a bývalým písečníkem, v poslední době silně utrpěla terénními úpravami spojenými s výstavbou nových obilních sil. Nová výstavba na obou místech a částečně též novostavby nejj jižnějších domů obce nejsou ještě zaneseny do používaných topografických map a proto také předložený situační plánec obr. 1 již v tomto smyslu neodpovídá současnému stavu a dává jen přibližnou představu o dnešní situaci. Jako hlavní orientační oporu je tedy nutno použít starého traťového domku, označeného na situačním plánu písmenem D; přibližné místo vystavěného sila a k němu náležejících budov je vyznačeno šikmým šrafováním a písmenem S, přibližné místo hospodářských budov JZD je znázorněno obdobně a zkratkou JZD. Vlastní místo nových nálezů, o němž ještě bude pojednáno, je označeno silnějším kroužkem.

Jestliže jsme se zmínili o někdejší písečníku Fr. Černého, je třeba připomenout, že zde byl v roce 1926 rozkopán kostrový hrob z období stěhování národů, z něhož zachránil učitel J. Broška kostěný hřeben s trojúhelníkovitým drždlem a železnou přezku.⁵ Místní výskyt nálezů z tohoto období není totiž zcela bezvýznamný a osamoceny, jak ještě uvidíme. Starší nálezy z doby římské nejsou bohužel lépe podchyceny; jak svědčí archivní záznam, byly však patrně známy již před rokem 1937.⁶ Podle mnohem pozdější zprávy K. Ludikovského se v Chrlicích — asi při povrchové obhlídce někdy okolo roku 1954 — našly dva střepy velatické kultury a pěkný okrajový zlomek prstencové misky z doby římské.⁷ V této zprávě se však naneštěstí

³ R. M. Perníčka, *Die Keramik...*, 1966, 87, 88, tab. XX:1,9,10,11.

⁴ I. L. Červinka, *Římské mince z nálezů na Moravě*, ČVMSSO 55 (1946), 153. Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I (část o nálezech antických mincí redigoval E. Pochitonov), 1955, str. 269, regist č. 1199. — Mince byla v Červinkově majetku, její dnešní uložení mi není známo.

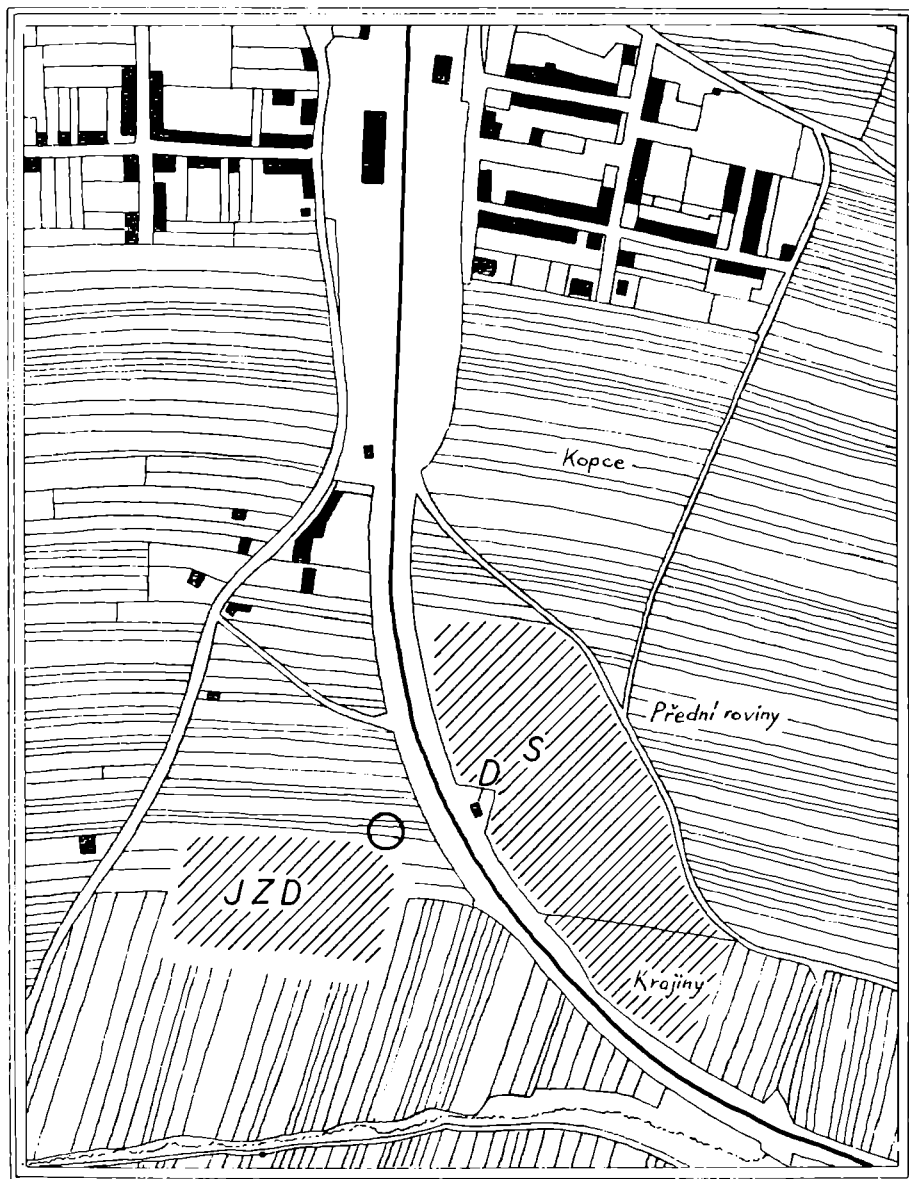
⁵ E. Beninger—H. Freising, *Die germanischen Bodenfunde in Mähren*, 1933, 20. I. L. Červinka, *Anthropologie XIV* 1936, 117, obr. 13. — Srov. archiv AÚ ČSAV Brno, č. j. 775/46, 744/58, 752/58.

⁶ Ve stručné zprávě č. j. 753/58 v archivu AÚ ČSAV v Brně, převzaté z pražského archivního záznamu z r. 1937 (archiv AÚ ČSAV Praha, č. j. 1003/37), je doslova uvedeno: »Sidiště. V té samé trati stopy sídliště germánského se střepy. Pískovna Fr. Černého „na Kopci“. MZM.«

⁷ Archiv AÚ ČSAV Brno, č. j. 4372/59. Nalezené střepy mají inv. čísla 352-1 až 3/54, poslední z nich má zlomek prstencové misky.

neuvádí bližší místo nálezů a není proto jisté, zda jde skutečně o nález z naší lokality Chrlice II.

Určitější zpráva se vztahuje teprve k nálezům keramických střepů ve východní

Obr. 1. Situační plán k novým nálezům na lokalitě Chrlice II (místo nových nálezů označeno kroužkem). — Situationsplan zu den neuen Funden in Fundstelle Chrlice II (die Grabungsstelle durch Ring bezeichnet).

části lokality, kde provedl v květnu 1957 povrchový sběr MUDr. Pavel Němec z obvodního zdravotnického střediska v Brně-Tuřanech.⁸ Podle textu a přiložených obrázků zprávy podané S. Zacherlem posbíral dobře vypálené střepy různého zbarvení, zdobené hřebenovanými obloučky, nehtovými vrypy, rytými linkami, „vzory v tvaru písmene W“ (?) a rytými trojúhelníky vyplněnými čárkovitými nebo obloučkovitými vrypy. Devět střepů, které byly předány AÚ ČSAV v Brně spolu s písemnou zprávou jako ukázkový materiál, popsal dodatečně I. Peškař.⁹ Kromě jednoho nezdobeného střepu a již uvedených způsobů výzdoby je mezi nimi zastoupena asi i výzdoba šikmo šrafovaných trojúhelníků a dále prstencová podstava misky vytočené na kruhu z jemné hlíny, dobře vypálená do šedého zbarvení (Ø dna 58 mm). Posledně uveřejnil B. Dostál dvě nádobky, které — patrně v prostoru bývalého písečníku Fr. Černého — zachránil již dříve učitel J. Broskva (rok nálezů není uveden).¹⁰ B. Dostál zařadil malou bikonickou nádobku s vleštovanou výzdobou do V. století, neúplný větší mísový tvar s přirostlou výdutí do pozdní doby římské. Není vyloučeno, že oba doklady patří starší fázi období stěhování národů, ale je třeba vzít v úvahu, že předěl mezi dobou římskou a obdobím stěhování národů na Moravě nebyl dosud podrobněji zpracován a objasněn.

Terénní úpravy na obou nových větších staveništích byly provedeny s moderními mechanizačními prostředky tak rychle, že nebylo možno zachránit téměř žádné nálezy. Zvláště nepříznivá je situace na staveništi sil, kde byla odbagrována zemina do takové hloubky, že nutně musely být zcela zničeny všechny pravěké objekty. Z příležitostných pozorování totiž víme, že zde zahloubené objekty skutečně byly, ale to je také zatím téměř vše, co o nich víme, takže pro vědecké zpracování jsou tyto objekty takřka nenávratně ztraceny.¹¹ Na opačné straně železniční trati, na staveništi hospodářských objektů JZD, kde šlo o úpravy menšího rozsahu, se podařilo skupině posluchačů prehistorie z filosofické fakulty UJEP v Brně (vedený J. Malinou) zachránit alespoň část střepového keramického materiálu, který byl na katedře prehistorie jmenovaně vysoké školy zainventarován pod inventárními čísly 33 335 až 33 396. Tato skupinka nálezů, získaná při hloubení základů pro kravín, obsahuje mimo mnoha střepů atypických, pocházejících převážně z větší užitkové keramiky se silnějšími stěnami, jen několik typičtějších dokladů a jeden přeslen:

Inv. č. 33 335. Bikonický přeslen pečlivě zhotovený z jemné hlíny, světle hnědý, na povrchu lehce naředlý. Výška 23 mm, Ø max. 33 mm. Patrně doba římská. — *Tab. XXIV:11.*

Inv. č. 33 355. Zlomek podhrdlí s odstupňováním na přechodu krčku k tělu a s částí výdutě zdobené vypíchanými trojúhelníky. Tmavě šedý, zevně pečlivěji hlazený povrch. Doba halštatská. — *Tab. XXIV:7.*

Inv. č. 33 363. Zlomek stěny zdobené hřebenovanými obloučky. Zhruba přihlazovaný povrch zevně nepravidelně šedohnědý, zevnitř světleji hnědý. Doba římská. — *Tab. XXIV:10.*

Inv. č. 33 364. Zlomek stěny zdobený malými nehtovými vrypy ve dvou vodorovných řadách. Zhruba přihlazovaný povrch zevně šedohnědý, na vnitřní straně tmavě šedý. Doba římská. — *Tab. XXIV:12.*

⁸ Archiv AÚ ČSAV Brno, č. j. 1757.

⁹ Přiloženo k uvedené archivní zprávě AÚ ČSAV v Brně. Tyto keramické doklady byly označeny inv. č. 352-1/57 až 352-9/57.

¹⁰ B. Dostál, SPFFBU E 10 (1965), 363n. s obr. 11 a tab. VI:9. — Oba keramické doklady jsou ve školní sbírce ZDŠ v Chrlicích.

¹¹ Z. Smutný si odtud zaznamenal průřezy dvěma zahloubenými objekty; délka řezu činila 280 a 320 cm, hloubka dna objektů pod původním povrchem přesahovala dva metry. Oba objekty patrně patří době značně starší, než je doba římská. (Podle informací a náčrtku Z. Smutného.)

Inv. č. 33 366. Zlomek stěny prstencové misky s částí plastického prstence. Velmi pečlivě provedeno na kruhu z velmi jemné hlíny, šedý střep, šedá povrchová vrstvička s drobnými zrníčky slidy. Vnější průměr plastického prstence asi okolo 160 mm. Doba římská, středodunajská římskoprovinciální keramika.

Inv. č. 33 367. Střep s mělkým paralelním žlábkováním, který je do té míry nerovnoměrný, že nelze bezpečně určit jeho orientaci. Protože se zdá, že žlábkování bylo vedeno v šikmém směru, je třeba uvážovat o tom, že mohlo jít o výplň zdobného pole. Povrch oboustranně středně až tmavěji šedý. přihlazovaný. Zařazení nejisté, snad doba římská. — *Tab. XXIV:9.*

Nové nálezy na lokalitě Chrlice II

Nové hospodářské budovy JZD Chrlice mají podobu větších protáhlých objektů, orientovaných svými podélnými osami zhruba ve směru západ—východ. Nejsevernějším objektem je prostorný kravín, zakončený vzadu na východní straně otevřeným prostorem, jehož střešní konstrukci nesou pilíře. Rohový severovýchodní pilíř byl později použit pro přibližné zaměření zkoumaného místa; od jeho vnější (SV) hrany je střed jižního obvodu dna pece vzdálen asi 14,35 m přibližně severovýchodním směrem (tato spojnice svírá se severním směrem úhel asi 60° — viz náčrt na obr. 2 vlevo nahoře).

Po snížení a nivelaci terénu pro hospodářské novostavby JZD vznikl v nevelké vzdálenosti severně a východně od jmenovaného kravína umělý stupeň, dosahující asi metrové výšky a prolomený v nároží šikmým výjezdem na pole (viz uvedený náčrt). Ve stěně stupně lze tu a tam nalézt roztroušené pravěké střepy svědčící o starém osídlení, jež upoutaly pozornost členů Vlastivědného kroužku při Osvětové besedě v Chrlicích, vedené učitelem Jaroslavem Svobodou. Po několikeré obhlídce, při nichž s obavou pozorovali postupující destrukci terénního stupně zvláště v blízkosti výjezdu na pole, rozhodli se v dubnu 1967 provést malou výzkumnou akci, aby předešli nebezpečí, že zde budou další pravěké nálezy zničeny. Akce se ujali Leo Davídek se Zdeňkem Smutným za pomoci žáků 7. třídy ZDŠ v Chrlicích. Fotografické záběry pořídili A. Šik a L. Davídek, terénní situační náčrtky zhotovil Z. Smutný. Díky těmto opatřením i pozornému postupu při práci (jakkoliv ovšem zdaleka nešlo o precizní profesionální výzkum) lze dnes o záchranné akci předložit mnohem podrobnější zprávu, než by tomu bylo při zcela náhodném zachránění nálezů; je to tím cennější, že jde o pozorování i nálezy skutečně významné. Členové Vlastivědného kroužku, kteří tuto záchrannou akci provedli, si proto právem zaslouží uznání.

Nálezová situace

Záchranná akce byla provedena při východním konci severního pásma terénního stupně v bezprostřední blízkosti výjezdu na pole, přibližně ve směru SV až VSV od nejbližšího nároží kravína a proti staršímu traťovému domku stojícímu na opačné straně železniční tratě (srov. obr. 1). Přibližnou nálezovou situaci zachycuje pláněk na obr. 2, rekonstruovaný podle terénních náčrtků Z. Smutného. Protože však všechny vzdálenosti a rozměry nebyly změřeny, nemohla být ani naše dokumentace provedena s důslednou přesností. Maximální rozměry prozkoumané plochy přesahují rozměry 410 × 470 cm. Na zkoumaném místě je pod silnou vrstvou tmavého humusu bez stop ponořených horizontů v hloubce okolo 80 cm horní úroveň štěrkopískového podloží.

Asi 350 cm od nároží terénního stupně a okolo 290 cm od východního okraje dna pece byl v šikmé stěně stupně v hloubce okolo 60 cm nalezen shluk říčních škeblí (na plánu obr. 2 označeno ŘŠ).

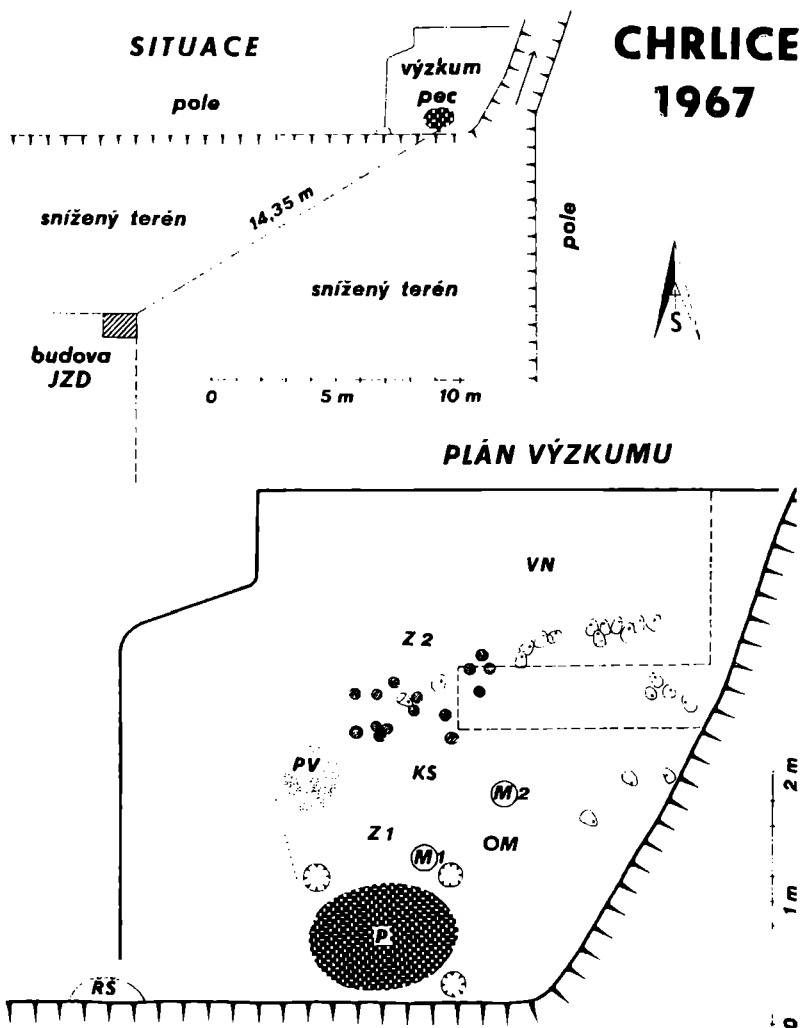
Vlastní svah stupně byl proříznut blízko nároží a v těch místech byla zjištěna destrukce pece. Z pece se dochovalo v hloubce 65 až 75 cm pouze prohnuté dno elipsovitého půdorysu o rozměrech 90 × 120 cm, jehož okraje jsou vyvýšeny nad středem asi o 10 cm (tab. XXIII nahoře, na obr. 2 označeno písmenem P). Dno pece silně několik centimetrů bylo udusáno a vypáleno, nad ním byl tmavý humus s několika drobnými atypickými střípky, dvěma železnými předměty (jedním z nich je kovaný hřebík) a zvířecími kostmi, bez stop popele a uhlíků. Zbytky horní konstrukce pece se nepodařilo zjistit. Na mé upozornění byla později věnována pozornost bezprostřednímu okolí tohoto objektu, při čemž byly údajně zjištěny tři kruhové jamky o průměru nepřesahujícím 30 cm, zasahující až do podloží. Jamky nebyly natolik výrazné, aby bylo možno jednoznačně říci, že jde o křulové jamky.

Ve výkopu bylo potom pokračováno hlouběji do terénního stupně. Nejdříve byla odkryta plocha A (asi 155 × 290 cm), jejíž delší strany byly rovnoběžné s okrajem stupně a východní kratší strana byla kolmá k okraji stupně v linii východního okraje dna pece. Od této plochy byly pak vedeny dvě užší sondy kolmé na strany plochy A. Sonda B (původně označena jako sonda I), široká asi 60 cm, prořala východní pásmo až po výjezd na pole; její severní stěna protínala východní stranu plochy A ve vzdálenosti asi 40 cm od severovýchodního rohu této plochy. Sonda C (pův. označena jako sonda II), směřující k severu, byla široká asi 70 cm a dlouhá asi 170 cm; její východní stěna pokračovala v linii východní strany plochy A. Posléze byl odkryt především terén východně od sondy C, plochy A a pece až po mělký úvozovitý výjezd na pole. Dočasně zde byl ponechán kontrolní západovýchodní blok široký asi 50 cm (přechodná hranice výzkumu v SV části zkoumané plochy včetně obrysu tohoto bloku je na plánu obr. 2 vyznačena silnou čárkovanou linií) a další malý kontrolní bloček při severovýchodním okraji destruované pece. Zkoumaná plocha byla konečně rozšiřována též severozápadním a jihozápadním směrem, až bylo dosaženo přibližné hranice zakreslené na plánu obr. 2 silnou čarou. Při tomto rozšiřování však již nedošlo ke zvláštním pozorováním, takže plánek v těchto místech zůstává prázdný.

Humus byl odebrán po vrstvách 20 cm silných až k podloží v hloubce asi 80 cm, nad nímž byla téměř na celé ploše výzkumu vrstvička asi 4 až 5 cm silná, sestávající ze šterku a kompaktní dusané mazanice, mající povahu upravované podlahy. Na ploše A byla původně zjištěna část západní hranice této podlahy (na plánu obr. 2 tečkovaná linie), později autoři výzkumu soudili, že rozsah podlahy odpovídá, zvláště na severní až západní straně, hranici, kterou jsme zde z opatrnosti označili jako hranici prozkoumané plochy (na plánu silná linie). Proto také v popisu posledního terénního náčrtku IV píší o objektu s maximálními rozměry 410 × 470 cm, zahloubeném asi 80 cm pod povrch terénu a opatřeném dusanou podlahou, jehož jižní část byla porušena bagrováním, takže délka 410 cm není konečná. K vnitřnímu zařízení objektu patří (snad kromě zbytků pece) ještě zvláštní „pracovní plocha“ 110 × 170 cm¹² tvořená vrstvou asi 2 cm silné lehce vypálené mazanice, překrývající dusanou podlahu v místech západovýchodního kontrolního bloku a jižně od něho

¹² Podle terénního náčrtku II by bylo možno dokonce soudit, že rozměry této „pracovní plochy“ byly ve skutečnosti větší (až 110 × 180 cm). Na náčrtku IV je — patrně omylem — uvedena délka pouze 160 cm.

(její delší osa je zhruba rovnoběžná s osou kontrolního bloku). Protože nebyla změřena a vyznačena vzdálenost této „pracovní plochy“ od nějakých opěrných bodů, nebylo ji možno spolehlivě zaznamenat v našem plánu.

Obr. 2. Chrlice II. — Plánek výkopu 1967 podle terénních náčrtků Z. Smutného. — Situation und Plan der Grabung 1967. — (Kresba R. M. Pernička a A. Šik.)

Na zkoumané ploše byla zpravidla zjišťována bezprostředně nad podlahou vrstva humusu silně promíšeného bělavým popelem. Tato popelovitá vrstva dosahovala místy mocnosti až 30 cm, zvláště při severovýchodním rohu zkoumané plochy a na jednom místě na ploše A, kde však byla její mocnost zvýšena jamkovitým zahloubením.

ním porušujícím podlahu a zasahujícím až lehce do podloží (na plánu obr. 2 označeno písmeny PV).

Z odebíraných dvacetimetrových vrstev byl získán početný drobný náleзовý materiál, který je podrobněji popsán v následujícím oddílu. V terénních náčrtcích (I, Ia) bylo z vyšších vrstev zaznamenáno pouze neobvyklé nakupení zvířecích kostí a střepů ve východní části plochy A v hloubce okolo 30 cm pod povrchem (na plánu obr. 2 označeno KS); drobné nálezy pocházející z tohoto nakupení však nebyly uloženy odděleně, takže je dnes z náleзу druhé vrstvy již nelze vyčlenit. Ostatní významnější nálezy, vyznačené v terénních náčrtcích, pocházejí z nejnižší vrstvy a ležely většinou přímo na udusané podlaze. Jde o zajímavější doklady keramiky, závaží ke tkalcovským stavům a dávky hrnčířské hlíny. Na zlomky nejhezčího keramického dokladu z doby římské, zlomky bohatě zdobené ostrohranné mísy (tab. XXV:1), se narazilo severovýchodně od pece v hloubce 60 cm (na plánu obr. 2 označeno OM). Severně od ní byla objevena špatně vypálená a rozpadávající se miska (obr. 2, označeno M 2), jiná v obdobném stavu byla nedaleko severního okraje dna pece (obr. 2, označeno M 1). Severozápadně od ní byly nalezeny větší střepy (zvláště okrajové) velké nádoby zásobnicového typu (tab. XXVI; místo náleзу na obr. 2 označeno Z 1), další zlomky téže nádoby byly nalezeny mnohem severněji v prostoru původní sondy C v hloubce 60 cm a nížeji (obr. 2, označeno Z 2). Hlavní část pozoruhodné neúplné baňaté vázičky (tab. XXV:4) se našla v severovýchodní části zkoumané plochy (na obr. 2 označeno VN).¹³ Tkalcovských závaží bylo celkem 22 kusů ve středovýchodní části výzkumu (na obr. 2 zakresleny ve schematizované podobě). Část jich byla volně a nepravidelně rozházena, polovina však byla nápadně seřazena do přibližné řady severně od západovýchodního kontrolního bloku (viz fotografický záběr na tab. XXIII dole, představující pohled od SZ) a tedy patrně již mimo (severně) zvláštní „pracovní plochy“. Kulovité dávky hrnčířské hlíny byly volně rozmístěny ve střední části výzkumu; na plánu obr. 2 je zakresleno (jako šrafovaná kolečka) přibližné umístění jen těch dávek, které lépe držely pohromadě, takže jejich počet byl vyšší než patnáct.¹⁴

Popis drobných náleзу

Při výzkumu bylo získáno mnoho drobného náleзовého materiálu; většinou jde o keramické střepy, početné jsou zastoupeny i zvířecí kosti, pak následují ostatní doklady. Nálezy byly ukládány odděleně podle vybíraných vrstev 20 cm silných, pouze při dobírání východního okraje nebylo již oddělené uložení náleзу dodrženo. Toto rozdělení na pět oddílů dodržíme i při popisu náleзу, při čemž se budeme soustředit na hlavní typický nebo alespoň výrazný keramický materiál. Informace o celém náleзовém materiálu budou podány vždy na počátku oddílů ve velmi stručné formě. Obecně lze o keramických střepech říci, že velké procento představují zlomky stěn, okrajů i den nádob, které jsou nezdobené a atypické; často jsou mezi nimi zastoupeny silnější a mnohdy i hrubší střepy charakteru užitkové keramiky. Zvířecí

¹³ Hlavní zlomek baňaté vázičky je též vidět na fotografii tab. XXIII dole, při jejím spodním okraji, poněkud vlevo od středu snímku.

¹⁴ Dvě takové dávky, nejvíce vysunuté k SV, jsou patrně v pravém dolním rohu snímku na tab. XXIII dole.

kosti jsou dochovány zpravidla ve zlomech a úštěpech, z hlediska anatomického původu je jejich skladba značně pestrá a nechybí ani čelisti a dentalie. Pro krátkost času nebylo ještě určení zvířecích kostí provedeno.

Nálezy z 1. vrstvy (ca 0—20 cm)

Různé keramické střepy, zlomky slabě vypálené mazanice, zvířecí kosti a dva železné předměty z míst nad destrukcí pece (hrěbík a prohnutý pásek).

1. Zlomek podhrdlí, pod nevýrazným odsazením malé vertikální ouško, vedle něho počátek ryté výzdoby. Šedohnědý oboustranně hlazený povrch, ouško hnědé. Mohylová kultura. — *Tab. XXIV:2.*

2. Zlomek podhrdlí, pod odsazením vedle sebe krátké svislé rýhy. Šedohnědý hlazený povrch. Mohylová kultura. — *Tab. XXIV:3.*

3. Okrajový zlomek misky s nepravidelným hladkým okrajem (dle zakřivení \varnothing ca 16 až 17 cm). Zvenčí nížeji pod okrajem dva obíhající žlábků, pod nimi patrný ještě počátek nějaké důlkové (?) výzdoby. Okrový až cihlový střep, povrchově tuhováno. Doba halštatská. — *Tab. XXIV:1, obr. 3:2.*

4. Silnější hrubší šedohnědý střep s plastickou lištou s důlkováním. Doba halštatská. — *Tab. XXIV:5.*

5. Zlomek dolní široce rozevřené části nádoby s odsazeným plochým dnem o průměru asi 10 cm. Tmavě šedý hlazený povrch. Asi doba laténská či halštatská. — *Obr. 3:14.*

6. Malý zlomek profilovaného okraje misky s výrazným žlábkem těsně pod okrajem (jeho max. \varnothing snad přes 30 cm; lépe nelze určit, neboť zlomek je příliš malý). Šedohnědý nepravidelně zbarvený a pečlivě hlazený povrch, jemnější hlína. Doba laténská. — *Obr. 3:10.*

7. Menší trojúhelníkový zlomek stěny, patrně z okraje pásma zdobeného paralelním žlábkováním (v polích? — orientace střepu není bezpečná pro malé zakřivení plochy). Tmavě šedý hlazený povrch. Doba římská. — *Tab. XXIV:13.*

8. Zlomek plecí s vývalkem tvořeným dvojicí obíhajících žlábků. Bledě hnědý a poněkud našedlý hlazený povrch. Doba římská.

9. Zlomek stěny s malou částí výzdoby kombinované z vodorovného pruhu nehtových vrypů a šikmého mřížkování. Hrubší povrch, špinavě šedohnědý. Doba římská. — *Tab. XXVIII:7.*

10. Zlomek silné stěny (výdutě), zdobeno nehtovými vrypy ve třech vodorovných řadách dosti od sebe vzálených. Zběžně přihlazovaný povrch zevně červenohnědý, zevnitř tmavěji šedý. Doba římská. — *Tab. XXVIII:11.*

11. Zlomek silné stěny, z výdutě hrubší nádoby zdobené nehtovými vrypy. Zhruba uhlazený povrch zevně sytě červenohnědý, zevnitř tmavěji šedohnědý. Doba římská. — *Tab. XXVIII:12.*

12. Větší zlomek rozevřené a šikmo seříznutého okraje o \varnothing asi 24 cm, pocházející z většího esovitě profilovaného hrnce. Hrubý a drsný povrch je nepravidelně šedohnědý až šedý. Doba římská. — *Obr. 3:13.*

13. Zlomek výdutě hrncovitě či mísovitě nádoby, zdobené zavěšenými trojúhelníky vyplněnými drobnými nehtovými vrypy. Tmavší šedý a drsný povrch. Doba římská. — *Tab. XXVIII:10.*

14. Malý zlomek okraje mírně ovalového jako u sigiláty, pocházející s největší pravděpodobností z prstencové misky (\varnothing okraje pro malé rozměry zlomku nelze určit). Šedý střep, šedočerná povrchová vrstvička; jemný materiál. Doba římská.

15. Zlomek výdutě římskoprovinciální nádoby lepší kvality, vytáčené na hrnčářském kruhu. Hnědý střep se sytě hnědou a lesklou povrchovou vrstvičkou. Doba římská.

Nálezy z 2. vrstvy (ca 20—40 cm)

Různé keramické střepy a zvířecí kosti.

16. Okrajový zlomek malého koflíku s ouškem převyšujícím okraj (\varnothing okraje asi okolo 8 cm), ouško je dole nasazeno na přirocenou výdut. Tmavě šedohnědý povrch, hlazeno. Kultura inětická. — *Tab. XXIV:4, obr. 3:8.*

17. Zlomek stěny hrubě nádoby s plastickou lištou na podhrdlí. Doba halštatská.

18. Okrajový zlomek nezdobené misky s lehce zataženým okrajem (\varnothing okraje asi přes 20 cm). Černavý, zhruba uhlazený povrch, středně jemná až hrubší hlína. Nelze zařadit újeji, než do širokého rozmezí od doby halštatské po dobu římskou. — *Obr. 3:7.*

19. Dvoudílný okrajový zlomek misky s výžlabkem těsně při profilovaném okraji, miska sama je nepravidelně utvářena (proto nelze stanovit přesný sklon profilu ani průměr okraje). Tmavý povrch. Doba laténská. — *Obr. 3:9.*

20. Zlomek silnějšího ovaleného okraje o průměru asi 32 cm. Tuhová keramika se šedým hlazeným povrchem, zevnitř rýžky po vytáčení na kruhu. Doba laténská. — *Obr. 3:11.*

21. Malý trojúhelníkovitý zlomek stěny šedé tuhé nádoby se svislým rýhováním. Doba laténská. — *Tab. XXIV:15.*

22. Menší tuhový střep se svislým rýhováním. Doba laténská. — *Tab. XXIV:16.*

23. Zlomek silného plochého dna větší tuhé nádoby, síla dna 1,2 cm. Doba laténská.

24. Malý střípek s řídkším svislým rýhováním. Šedý tuhový materiál. Doba laténská. — *Tab. XXIV:17.*

25. Menší střep s řídkším svislým rýhováním, šedočerný hlazený povrch, bez tuhy. Přechodné období laténsko-římské? — *Tab. XXIV:14.*

26. Okrajový zlomek misky s lehece zataženým (spíše zalomeně profilovaným) okrajem (ø nepravidelného okraje asi 22 cm). Šedočerný až černý, přihlazovaný a leštěný povrch, jemnější hlína. Doba římská. — *Obr. 3:6.*

27. Trojdílný zlomek horní části nádoby s rozevřeným okrajem, patrně esovitě profilovaného hrncovitěho tvaru (dochován malý kousek okraje, takže jeho průměr nelze určit). Zdobeno na plecích pod obíhajícími žlábkem rytými zavěšenými trojúhelníky vyplněnými svislými zářezy, z této výzdoby je však dochována jen velká část. Hrubší hlína, šedočerný až černý přihlazovaný povrch, hrana šikmo seříznutého okraje zevně hnědavá. Doba římská. — *Tab. XXVIII:4.*

28. Tri zlomky nožkovité podstavy, jejíž dno je odspodu vyklenuté a je opatřeno blízko obvodu obíhající rýžkou. Hrubší materiál, přepáleno. Snad doba římská.

Nálezy z 3. vrstvy (ca 40–60 cm)

Různě keramické střepy (mezi nimi též jeden velmi mladý), dva kousky mazanice, zvířecí kosti včetně dentalií (zlomek čelísti se zuby, dva kančí kly).

29. Zlomek horní části výdutě nádoby, pod obíhajícími žlábkem ryté trojúhelníky vyplněné zdvojeným mřížkováním, obrys trojúhelníků doplněn liniemi vypichovaných bodů. Jemnější hlína, hnědý střep, hladká šedá povrchová vrstva. Doba halštatská. — *Tab. XXIV:6.*

30. Menší střep s řídkším svislým rýhováním. Hlazený povrch zevně tmavěji šedý, zevnitř šedočerný. Doba laténská. — *Tab. XXIV:18.*

31. Menší střep s řídkším svislým rýhováním. Šedavý, zevně hlazený povrch. Přechodné období laténsko-římské? — *Tab. XXIV:19.*

32. Malý střep s řídkším svislým rýhováním. Světleji šedý přihlazovaný povrch. Přechodné období laténsko-římské? — *Tab. XXIV:20.*

33. Větší zlomek výdutě nádoby s dvěma obíhajícími žlábkami na podhrdlí. Šedočerný přihlazovaný povrch, který je nepravidelně na mnoha místech v drobném rozsahu (někdy až důležitě) porušen. Nejpozději doba římská, patrně však starší. — *Tab. XXVII:12.*

34. Větší okrajový zlomek terinovitě misovité nádoby, pečlivě provedené a zdobené. Pod prohnutým zaobleně ukončeným okrajem (ø asi okolo 24 cm) obíhající profilovaný výžlabek, pod ním výzdoba provedená z polí střídavě šikmého paralelního žlábkování. Dobře vypáleno z jemné hlíny, černý hlazený a leštěný povrch. Doba římská. — *Tab. XXV:3.*

35. Zlomek silnější výdutě nádoby. Dva až tři obíhající žlábkami, pod nimi protáhlá vkleslina (jako na bohatě zdobené ostrohranné míse *tab. XXV:1* dole u dna). Šedočerný hlazený povrch, zevně částečně leštěný. Doba římská. — *Tab. XXVII:4.*

36. Zlomek plecí nádoby s obíhajícími vývalkem tvořeným dvojicí žlábků (podobné jako č. 8). Jasně hnědý povrch, oboustranně hlazený až leštěný. Doba římská.

37. Zlomek plecí nádoby s obíhajícími vývalkem tvořeným dvěma žlábkami (podobné jako předešlý doklad, ale střep silnější). Jasně hnědý hlazený povrch. Doba římská.

38. Okrajový zlomek jednoúseť profilované zdobené misky, která je velmi nepravidelně modelovaná, takže sklon profilu lze jen odhadnout a obdobně i průměr okraje (podle zlomku by průměr neměl být větší než 16 cm, ale rozsah výzdoby naznačuje, že asi půjde o vyšší miskovitý tvar). Stěny zdobené nepravidelnou trojnásobnou klikatkovou vlnicí, nejméně ve dvou pásmech nad sebou. Dobře vypáleno ze středně jemné hlíny. Hlazený povrch je nepravidelně zbarven a zevně skvrnitý, jasně hnědá místa se střídají s temně hnědočernými; zevnitř je povrch hnědočervený. Doba římská. — *Tab. XXVII:8.*

39. Zlomek nevelké jemně provedené a zdobené misky, nepochybně s důlkovým dnem (om-falem). Pod hladce zakončeným okrajem (\varnothing asi 16 až 18 cm) obíhající žlábek, nížeji výzdoba z polí střídavě šikmého paralelního žlábkování (jemně rytého). Dobře vypáleno z jemné hlíny, šedočerný povrch přihlazen a vyleštěn. Doba římská. — *Tab. XXVII:6,7.*

40. Neúplně kolínkovité ucho hraněného profilu (asi uprostřed rozměry 18 × 16 mm), nepravidelně hnědě až šedočerně zbarvené, s hlazeným povrchem. Doba římská. — *Tab. XXVIII:5.*

41. Část duté nožky nádoby, dutina patrně svrchu vytačována prsty (\varnothing podstavy ca 5,8 cm). Na okraji zlomku se snad v jednom místě dochovala malá část nějaké vrypové či ryté výzdoby. Dobře vypáleno ze středně jemné hlíny, tmavě šedý hlazený povrch. Doba římská. — *Obr. 3:17.*

42. Zlomek části výdutě, zdobené drobnými nehtovými vrypy v přibližně vodorovných řadách. Oboustranně přihlazovaný povrch zevně okrově hnědý, zevnitř šedý. Doba římská. — *Tab. XXVII:14.*

43. Malý střípek, z výzdoby dochován jediný nehtový vryp a část dvou rytých linií, snad jde o okraj mřížkování. Přihlazovaný povrch zevně světleji hnědý, zevnitř hnědošedý. Doba římská.

44. Zlomek stěny nádoby zdobené nepravidelně provedeným hrubým mřížkováním. Zhruba přihlazený povrch zevně špinavě hnědý až šedohnědý, zevnitř šedý. Doba římská. — *Tab. XXVIII:9.*

45. Malý střepek s malou částí mřížkované výzdoby. Doba římská.

46. Zlomek rozevřeného okraje, patrně esovitě profilovaného hrnce. Okraj (\varnothing snad okolo 20 cm) členěn šikmými zářezy. Šedohnědý drsný povrch. Doba římská. — *Tab. XXVIII:1.*

47. Zlomek rozevřeného zesíleného okraje, patrně esovitě profilovaného hrnce. Okraj členěn hlubokými šikmými zářezy (\varnothing nelze stanovit). Hnědavý povrch, který k okraji přechází až do šedočerného zbarvení, je hrubší, jen zběžně přihlazený. Doba římská. — *Tab. XXVIII:2.*

48. Zlomek podhrdlí esovitě profilovaného hrnce s částí výzdoby. Pod obíhajícím žlábkem zavěšená trojúhelníková pole, vyplněná šikmými čárkovitými zářezy. Přihlazovaný povrch zevnitř bledě hnědý, zevně nepravidelně hnědý, místy šedavý. Doba římská. — *Tab. XXVIII:6.*

49. Malý střepek s čárkovitými až kapkovitými vrypy ve dvou vodorovných řadách, zhruba v krokvicovém uspořádání. Doba římská.

50. Malý zlomek (ústěpek) s částí výrazně vystouplého vývalku o velkém poloměru. Světle hnědý, snad poněkud přepálený materiál. Mohlo být zhotoveno na hrncářském kruhu a v tom případě by bylo možno pomýšlet i na ústěpek stěny prstencové misky. Doba římská.

51. Větší okrajový zlomek malé prstencové misky (\varnothing okraje asi 14 cm). Vyrobeno na kruhu z jemného materiálu, tvrdě vypáleno. Šedý střepek krytý tenkou povrchovou vrstvičkou, která je šedá, zevně lehce nahnědlá (zbarvení povrchu mírně kolísá). Doba římská. — *Tab. XXVII:3.*

52. Malý zlomek prstencové misky, představující část stěny s prstencem (jeho \varnothing okolo 20 až 21 cm), pod nímž jsou patrně povrchově brázděné (brázděno asi jen v tenké povrchové vrstvičce) řídké svislé proužky. Vyrobeno na kruhu, tvrdě vypáleno, světle šedý střepek i povrch. Doba římská. — *Tab. XXVII:1.*

53. Zlomek stěny prstencové misky s ostře vystouplým prstencem (jeho \varnothing asi 24 cm), pod nímž je zahlubovaný obíhající proužek vyčleněný prstencem a odstupňováním. Vyrobeno na kruhu z jemné hlíny, světlejší šedohnědý střepek, hladký povrch tmavěji šedý. Doba římská. — *Tab. XXVII:2.*

54. Menší zlomek rozevřeného okraje hladce a zaobleně ukončeného. Okraj je zevně oddělen lehkým žlábečkem. Šedý hlazený povrch. Snad doba římská.

Nálezy z nejnižší 4. vrstvy (ca 60–80 cm)

Keramické neúplně nádoby (včetně dvou slabě vypálených misek) a různé střepek,¹⁵ 22 závaží, kousky mazanice, dávky hrncářské hlíny, různé zvířecí kosti včetně dentalii a jednoho paznehtu či kopýtko.

55. Okrajový zlomek hlubší misky. Asi 3 cm pod hladkým, svrchu rovně seříznutým okrajem (\varnothing okraje asi 19 cm) je obíhající žlábek. Dobře vypáleno ze středně jemné hlíny. Povrch je šedočerný až černý, zevně trochu tmavší a hlazený, zevnitř jen přihlazovaný, ale oboustranně leštěný. Doba halštatská. — *Obr. 3:1.*

¹⁵ V této vrstvě v hloubce 60–80 cm byl též nalezen ojedinělý mladý střepek středověké nebo dokonce až novověké keramiky.

56. Okrajový zlomek misky s lehce zataženým okrajem (\varnothing asi 24 cm). Pečlivě hlazený povrch je zevně okrově-bélavý s našedlými skvrnami, zevnitř okrový, ale při okraji šedavý. Doba halštatská. — *Obr. 3:5.*

57. Zlomek silné stěny velké nádoby s plastickou lištou, v níž jsou vymáčknuté hluboké jamky. Povrch zevně hnědý a drsný, zevnitř černý a hlazený. Doba halštatská. — *Tab. XXIV:8.*

58. Okrajový zlomek masivnější misky s kyjovitě zesíleným okrajem (\varnothing snad až k 30 cm). Přihlazený sytě hnědý povrch, zevnitř bledší. Patrně doba halštatská. — *Obr. 3:3.*

59. Zlomek rozevřeného okraje. Asi doba halštatská nebo laténská.

60. Silnější stěp z nižší části stěny se svislým rýhováním až struhadlovitým zdrsněním. Povrch zevně hnědý až šedý (se skvrnami různých odstínů), zevnitř tmavěji šedý a hlazený. Doba laténská. — *Tab. XXIV:21.*

61. Nevelký stěp svisle rýhovaný, tuhový materiál. Doba laténská. — *Tab. XXIV:22.*

62. Jiný menší tuhový stěp se svislým rýhováním. Doba laténská. — *Tab. XXIV:23.*

63. Neúplná (doplňovaná) pečlivě provedená a bohatě zdobená ostrohranná misa (místo nálezu hlavních zlomků označeno na plánu obr. 2 písmeny OM). Hladce ukončený lehce rozevřený okraj, přirostlý předěl, vysoká nálevkovitě rozevřená a bohatě zdobená dolní část, odsazené ploché dno (nepatrně vyklenuté). Výzdoba je na dolní části rozdělena do tří vodorovných pásem, vzájemně oddělených obíhajícími žlábkami. Nejvyšší pásmo je členěno sedmi vertikálními pruhy paralelně žlábkovanými (vždy 7 až 8 žlábků mimo okraje) na týž počet polí, hustě pokrytých bradavkovitými výčnělky v 10 až 11 vodorovných řadách. Střední pásmo mezi žlábkami je ozdobeno kolečkovitou klikátkou, vytačenou snad přímo trojřadým ozubeným kolečkem. Na spodním pásmu jsou čtyři skupiny vždy po dvou vertikálně protažených vkeslinách, lehce promáčknutých dovnitř nádoby. Jemná, dobře vypálená hlína. Šedočerný a na několika místech hnědavý povrch je vyhlazen a vyleštěn, zvláště pečlivě z vnější strany. Výška 18,4 cm (předěl ve výšce asi 14,1 cm), průměr okraje asi 34 cm, průměr dna 12,1 cm. Většina nádoby je originální, doplňováno v malém rozsahu. Doba římská. — *Tab. XXV:1, obr. 3:18.*

64. Třídílný zlomek horní části nezdobeného pohárku na nožce. Šikmo rozevřený okraj nad prudce zalomeným předělem, jehož průměr je asi 15 cm, nožka chybí. Středně jemná hlína, dobře vypáleno. Přihlazený a vyleštěný černý povrch. Doba římská. — *Tab. XXV:2.*

65. Neúplná vázovitá nádoba s baňatým tělem na výrazně odsazeném plochem dnu, s rozevřenou okrajovou částí, vlastní okraj se nedochoval (místo nálezu označeno na plánu obr. 2 písmeny VN). Nezdobeno, jen na podhrdlí obíhající žlábek místy zdvojený a další žlábek na zúženém přechodu k rozšířené podstavě. Modelace vnitřku a spodku dna hrubší a nepravidelná, materiál polohrubý. Částečně hlazený a přileštovaný povrch je tmavě šedý až šedočerný, na spodní partii u podstavy převážně hnědý. Průměr výdutě asi okolo 10 cm, průměr dna asi 5,7 cm. Doba římská. — *Tab. XXV:4, obr. 3:16.*

66. Zlomky velké nádoby zásobnicového typu (nalezeny na dvou místech, označených Z 1 a Z 2 na plánu obr. 2), která má základní tvar esovitě profilovaného hrnce a je nepravidelně modelována. Rozevřený a z části i zesílený okraj (\varnothing okraje asi 38 cm) je členěn na vnější straně šikmými zářezy. Horní část nádoby zdobí čtyři více od sebe vzdálené vodorovné řady nehtových vrypů, z nichž nejvyšší řada je na krčku těsně pod okrajem, nejnižší těsně pod největší výdutí. Na spodní řadu navazuje šikmé mřížkování, které nezasahuje až ke dnu. Silnostěnné (síla stěn 12 až 16 mm), z hrubšího materiálu. Zběžně uhlazený, v nižších partiích převážně drsný povrch je velmi nepravidelně zbarven v odstínech hnědé a šedé až černé barvy; zevnitř převažují šedé odstíny. Doba římská. — *Tab. XXVI:1-5.*

67. Zlomek terinovitě modelované okrajové partie s kyjovitě zesíleným okrajem (\varnothing okraje asi 20 cm), na podhrdlí dva obíhající žlábkami. Šedočerný hlazený a leštěný povrch. Doba římská. — *Obr. 3:12.*

68. Zlomek plecí nádoby, které patrně člení dvojice obíhajících žlábků. Šedočerný hlazený povrch s menším leskem. Doba římská.

69. Malý zlomek plecí nádoby. Členěno třemi obíhajícími žlábkami. Tmavě šedý hlazený povrch. Doba římská. — *Tab. XXVII:5.*

70. Okrajový zlomek misky s lehce zataženým okrajem zaobleným ukončeným (\varnothing asi 22 cm). Šedočerný, zhruba přihlazený povrch. Doba římská. — *Obr. 3:4.*

71. Okrajový zlomek misky s lehce zataženým okrajem. Doba římská.

72. Zlomek rozevřeného okraje. Doba římská.

73. Jiný zlomek rozevřeného okraje. Doba římská.

74. Stěp zdobený hřebenovými obloučky. Hlazený povrch zevně šedoohnědý, zevnitř světleji šedý. Doba římská. — *Tab. XXVII:9.*

75. Malý stěp s částí výzdoby hřebenovými obloučky. Přihlazený bledě šedoohnědý povrch, zevnitř hnědší. Doba římská. — *Tab. XXVII:10.*

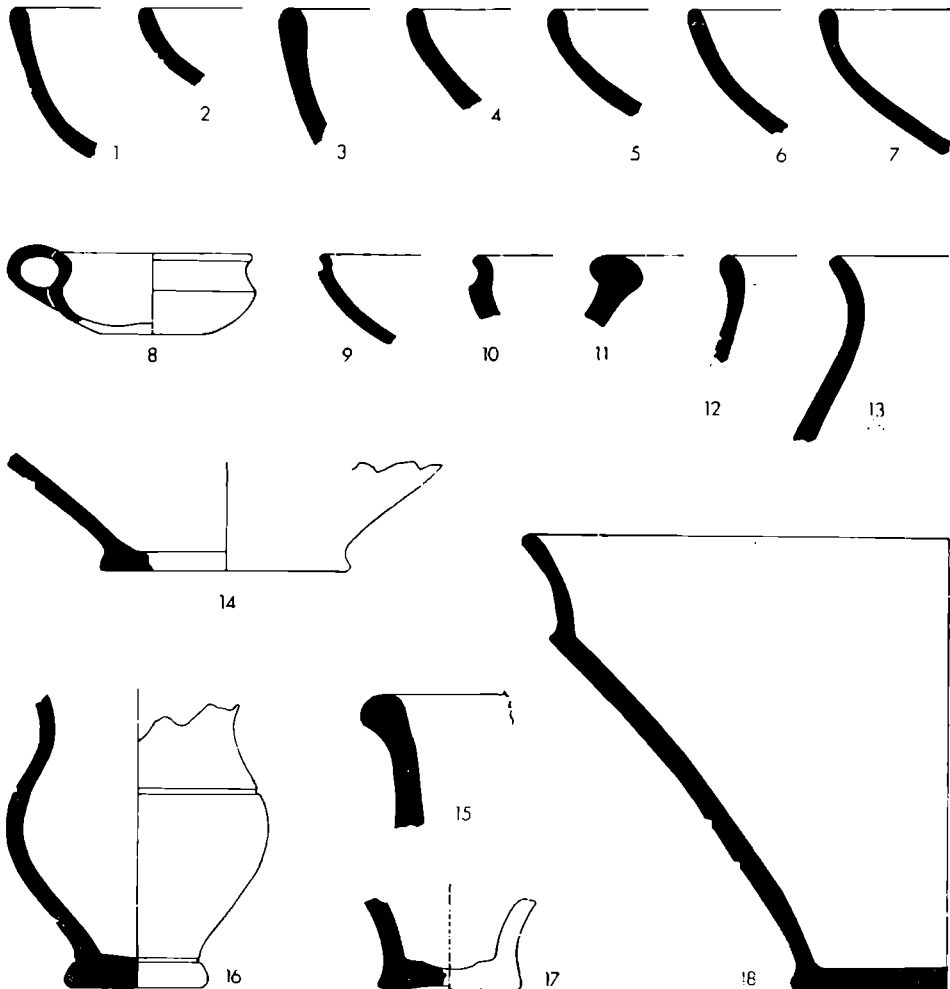
76. Střep zdobený hřebenovými obloučky. Přihlazovaný povrch zevně hnědočervený, zevnitř špinavě šedohnědý. Doba římská. — *Tab. XXVII:11.*

77. Střep, patrně s dochovanou částí vícenásobné ryté vlnice. Povrch je zevně hnědý a hlazený, zevnitř šedý a drsnější. Doba římská. — *Tab. XXVII:13.*

78. Trojdílný zlomek stěny (plecí) hrubší nádoby zdobené vícenásobnou hřebenovanou kličkovou vlnicí. Přepáleno do cihlového zabarvení, vnitřní strana povrchově silně odřená. Doba římská. — *Tab. XXVII:15.*

79. Větší střep zdobený nepravidelným mřížkováním. Zhruba uhlazený povrch zevně nepravidelně hnědý, zevnitř šedý. Doba římská. — *Tab. XXVIII:13.*

80. Zlomek silné stěny se šikmým mřížkováním. Hrubší materiál, přihlazovaný povrch zevně hnědý, zevnitř světleji šedý. Doba římská. — *Tab. XXVIII:14.*

Obr. 3. Chrlice II. — Profily některých keramických nálezů. — Profilen einiger keramischen Funden. — (Kresba R. M. Pernička a S. Ševčík.)

81. Zlomek silné stěny s obdobnou rytou výzdobou. Podobný materiál. Doba římská. *Tab. XXVIII:15.*
82. Malý zlomek stěny zdobený nehtovými vrypy ve vodorovné řadě. Přihlazený povrch zevně drsnější a světle šedohnědý, zevnitř načernalý. Doba římská. — *Tab. XXVIII:8.*
83. Větší dvoudílný zlomek silnější stěny, na něm dochovány čtyři vodorovné řady nehtových vrypů. Přihlazený povrch zevně nepravidelně tmavě hnědý, zevnitř načernalý. Doba římská. *Tab. XXVIII:16.*
84. Hrubší střeš s drobnými čárkovitými až přihroceně elipsovými vrypy (možná jde i o drobné nehtové vrypy) ve vodorovné řadě. Doba římská.
85. Hrubší střeš zdobený vodorovnou řadou šikmých ovalných vtisků (mohou to být i důlky vymáčkuté konci prstů do značně již obeschlé hlíny). Hlína se slídivou příměsí, hrubší povrch zevně hnědavý, zevnitř tmavě šedý. Doba římská.
86. Velký zlomek silné stěny (plecí) velké nádoby se široce klenutými plecemi. Pod obíhajícími žlábkem krokvice z čárkovitých vrypů. Nepravidelně zbarvený povrch tmavěji šedo-hnědo-černý. hrubší a přihlazovaný. Doba římská. — *Tab. XXVII:16.*
87. Přepálený zlomek většího plochého dna. Doba římská.
88. Zlomek odsazeného plochého dna o průměru asi 8 cm. Doba římská?
89. Zlomek lehce rozevřeného zesíleného okraje velké silnostěnné nádoby s hrubším hnědavým povrchem (průměr okraje snad až okolo 40 cm?). Doba římská? — *Obr. 3:15.*
90. Málo a špatně vypálená miska s lehce zataženým okrajem, z hrubšího materiálu.¹⁶ (Místo nálezu označeno M 1 na plánu obr. 2.) Doba římská?
91. Stejně špatně vypálená miska (na plánu obr. 2 místo nálezu označeno M 2), která se ozpadla. Podle pozorování Z. Smutného a L. Davidka v terénu¹⁷ šlo o jednoduchý tvar s lehce rsovitou profilací a mírně odsazeným dnem, vysoký asi 15 cm; naměřená šířka okraje je 22 cm. eírka dna asi 10 cm. Doba římská?
- 92 až 113. Celkem 22 kusů italcovských závaží zhruba kuželovitého tvaru s horizontálním provrtem o \varnothing asi 1 cm přibližně ve 2/3 výšky (*tab. XXV:5 a 6*), jen zběžně modelovaná a slabě vypálená. (Místo nálezu těchto závaží vyznačena schematicky na plánu obr. 2, srov. též fotografie *tab. XXIII dole*.) Většina se dobře dochovala, několik kusů se rozpadlo. Dvě závaží mají na temeni vyrytou křížkovou značku (srov. *tab. XXV:6*), jiné dva kusy však nejsou vůbec provrtány. V následujícím přehledu je za pořadovým číslem uvedena změřená výška a maximální šířka u základny závaží v milimetrech,¹⁸ k tomu jsou připojeny nejdůležitější poznámky.
	Výška	Max. šířka	
92.	147	119	
93.	140	106,5	
94.	138	99	neúplný kus se šikmým otvorem
95.	137	107	
96.	130	108	
97.	128	111	se značkou ×
98.	127	109	
99.	127	90	(<i>tab. XXV:5</i>)
100.	125	99	se značkou × (<i>tab. XXV:6</i>)
101.	120	104	
102.	111	97,5	
103.	110	109	
104.	108	98	
105.	—	103	horní část chybí (odlomena v úrovni otvoru)
106.	—	—	jen horní část s otvorem
107.	—	—	neúplná horní část s otvorem
108.	—	—	neúplná horní část s otvorem
109.	145	109	bez otvoru, spodní část neúplná
110.	127	111	bez otvoru, spodní část poškozena

¹⁶ Z misky byly vyzvednuty jen rozpadávající se kousky. Pokus o zpevnění materiálu vypálením v malé laboratorní pecce nebyl úspěšný.

¹⁷ Nákras misky a její rozměry jsou poznačeny na terénních náčrtech Z. Smutného č. II a III. Tamtéž uvedenou poznámku, že miska ležela na podloží, třeba chápat tak, že ležela přímo na upravené podlaze.

¹⁸ Ze změřených rozměrů lze vypočítat tyto průměrné hodnoty: U všech měřených dokladů (15 až 16 kusů) výška 128 mm, max. šířka 105 mm — u závaží zcela dokončených (tj. opatřených provrty k zavěšení, celkem 13 až 14 kusů) výška 126,76 mm, max. šířka 104,28 mm.

111. — — — závaží se rozpadlo
 112. — — — závaží se rozpadlo
 113. — — — závaží se rozpadlo
 114. Více než 15 kusů dávek hrnčářské hlíny (místa nálezu vyznačena schematicky na plátnu obr. 2). Dávky jsou přibližně kulovitěho tvaru o průměru okolo 11 až 13 cm.

Nálezy z východního okraje

Různé střepy, několik zlomků mazanice, zvířecí kosti včetně dentálií.

115. Zlomek stěny (plecí) s obíhajícím žlábkem, pod ním protáhlé přibližně oválné vtisky ve dvou vodorovných řadách. Vtisky jsou postaveny šikmo, v každé řadě s jiným sklonem. Zběžně přihlazovaný povrch zevně šedý až nahnědlý, zevnitř bledě šedý. Doba římská. — *Tab. XXVIII:3.*

116. Zajímavý okrajový zlomek podstavy napodobující částečně plášťové prstencové podstavy. Žlábkovitě odděleno od těla nádoby, nepravidelně modelováno (∅ nelze spolehlivěji odhadnout). Šedý mírně drsný povrch, svrchní plocha dna sytější šedá, ostatek světle šedý. Doba římská?

Drobné nálezy a jejich chronologický význam

Z bohatého náleзовého materiálu má pro otázky kulturního zařazení a datování rozhodující význam keramika, neboť ostatní doklady jsou pro tyto účely jak málo vhodné, tak většinou (mimo zvířecí kosti) i velmi omezené. Do jisté míry je až překvapující, že se v daném prostředí nenašly pracovní nástroje a některé jiné nálezy.

V keramickém materiálu — nepřehlížíme-li k málo typickým až zcela atypickým střepům a k jednomu zlomku mladé keramiky, který se do nižších vrstev patrně dostal čistou náhodou — je zastoupeno několik pravěkých kultur od doby bronzové po dobu římskou, jmenovitě doklady kultury únětické a kultury mohylové, dále doklady z doby halštatské, doby laténské a doby římské. Číselný přehled těchto nálezu s ohledem na kulturní zařazení a na výskyt v jednotlivých vrstvách podává připojená přehledná tabulka.

Vrstvy	Kulturní zařazení					Celkem
	Ú	M	H	L	R	
1	—	2	2 (3 ?)	1 (2 ?)	9	15
2	1	—	1 (2 ?)	7 (8 ?)	2 (4 ?)	13
3	—	—	1 (2 ?)	3 (4 ?)	20 (22 ?)	26
4	—	—	3 (5 ?)	3 (4 ?)	25 (29 ?)	37
Celkem	1	2	7 (12 ?)	14 (18 ?)	56 (64 ?)	91

(Vysvětlivky uvedeny v pozn. 19.)

¹⁹ Zkratky pro kulturní zařazení: Ú — kultura únětická, M — kultura mohylová, H — doba halštatská, L — doba laténská, R — doba římská. Drobné číslice s otázkou v závorkách značí součet vzniklý připočtením dokladů, které nebylo možno jednoznačně určit; protože v některých případech připadají v úvahu 2 až 3 období, byl by ovšem celkový součet těchto číslic poněkud větší, než počet skutečných dokladů.

Z tabelárního přehledu vyplývá, že počet typických (výraznějších) keramických dokladů narůstá jednak v hlubších vrstvách, jednak tím více, čím patří mladšímu kulturnímu období. Minimální zastoupení obou kultur doby bronzové — a nadto jen v horních vrstvách (soupisová čísla 1, 2 a 16, obr. 3:8, tab. XXIV:2,3,4) — třeba chápat tak, že jde o zcela náhodný výskyt, který nemá pro vlastní výzkum valný význam.

Poněkud početněji jsou zastoupeny dvě další mladší doby. Době halštatské patří 7 nebo nejvýše 12 fragmentů z mladšího období včetně pěkného dokladu kultury horákovské (soupisové číslo 29, tab. XXIV:6); rozložení ve vrstvách nevykazuje větší odchylky, jakkoliv nejvíce dokladů pochází z nejspodnější vrstvy.

Následující době laténské jsme přiřkli 14 dokladů jednoznačně, příslušnost čtyř dalších zlomků není bezpečná; nejvíce nálezů pochází v tomto případě z druhé vrstvy. I zde jde především o doklady spíše mladšího časového postavení, časnější budou patrně jen zlomky misek se žlábkovým krčkem těsně pod okrajem (soupisová čísla 6 a 19, obr. 3:10 a 9). Mezi zlomky je početněji zastoupena tuhová keramika a keramika svisle rýhovaná (soupisová čísla 20 až 24, 30, 61 a 62, obr. 3:11, tab. XXIV:15-18,22,23), nechybí však ani doklad existence pozdní struhadlovité zdrsňené keramiky (soupisové číslo 60, tab. XXIV:21). Ve třech případech, pocházejících z druhé a třetí vrstvy, jde o doklady poněkud zvláštní povahy. Jsou to střepy nádob zdobených řidším svislým rýhováním, které byly vyrobeny z hlíny, jejíž ráz po vypálení se zcela podobá materiálu nádob z doby římské (soupisová čísla 25, 31 a 32, tab. XXIV:14,19,20). Zlomky keramiky tohoto druhu, jakou jsme už poznali i z některých dalších moravských lokalit,²⁰ nutí nás k zamyšlení, zda to nejsou doklady přežívající pozdnělaténské svisle rýhované keramiky, která již patří teoreticky předpokládanému přechodnému laténsko-římskému období na Moravě a tedy snad do užšího období okolo nebo po přelomu letopočtů.

Nejpočetněji je zastoupeno nejmladší kulturní období, doba římská, konkrétně 56 keramickými nálezy, v krajně příznivém případě snad dokonce až 64 doklady. Předměty z této doby byly nalezeny především v obou spodních vrstvách, z druhé vrstvy pochází pouze dva nebo nejvýše čtyři nálezy; poněkud větší počet nálezů ze svrchní I. vrstvy lze přičíst na vrub povrchovému rozptylu podmiňnému obděláváním polí (srov. tabulku). Skutečnost, že doklady z doby římské představují v prozkoumaném terénu nejmladší pravěké nálezy — ale i charakteristické rozložení těchto dokladů v evidovaných vrstvách — svědčí o tom, že je třeba připsat době římské též objekty zjištěné v prostoru zachraňovacího výzkumu. Do jaké míry lze uspět při pokusu o užší datování, ukáže vlastní rozbor keramických dokladů z doby římské.

Nejhezčím nálezem z výzkumu je bohatě zdobená ostrohranná mísa (soupisové číslo 63, obr. 3:18, tab. XXV:1), která je v současné době bez nadsázky vůbec nejkrásnějším známým výtvozem barbarské keramické tvorby z doby římské na Moravě. Jejím tvarovým protějškem je rovněž velká, ale nezdobená ostrohranná mísa z Křepic na břeclavském okrese, která má jen slaběji rozevřený okraj.²¹ Používání ostrohranných mís a misek, zatím lépe neohraničitelné, je bezpečně prokázáno pro II. století n. l., jak dosvědčují též zdobené doklady.²² Významným přínosem v tomto smyslu

²⁰ Srov. např. *R. M. Pernička*, SPFFBU E 4 (1959), 47.

²¹ *I. Peškař*, PV AÚ ČSAV Brno 1958 (1958), tab. 20 uprostřed. *R. M. Pernička*, Die Keramik..., 1966, tab. XXVII:9.

²² *R. M. Pernička*, op. cit. 45 n.

je nyní nově nalezená chrlická mísa, jež synchronizuje používání hned čtyř ornamentálních technik (kombinovaná pole s paralelním žlábkováním a bradavkovitými výčnělky, kolečková klikatka, vertikálně protáhlé důlky) a tím též skvěle potvrzuje závěr (vyvozený z jiných souvislostí), že všechny tyto způsoby výzdoby nádob byly souběžně používány v období rozkvětu jemné domácí keramiky v II. století n. l.²³

Témuž století patří pohárky na nožce vícemilického typu,²⁴ reprezentované zde neúplným dokladem subtilnějších proporcí (soupisové číslo 64, tab. XXV:2).

Další poškozenou nádobkou, zachráněnou při výzkumu, je zajímavá vázička s baňatým až téměř kulovitým tělem nad výrazně odsazeným a rozšířeným dnem, jejíž okrajovou partii však pro neúplný stav dochování neznáme (soupisové číslo 65, obr. 3:16, tab. XXV:4). Jde o tvar výjimečný a blíže nedatovatelný, který připomíná podobně utvářenou, avšak větší a mnohem zdobenější vázičku s kulovitým tělem ze sídlíště u Vícemilic.²⁵

Podobně jako tři předchozí doklady pochází z nejspodnější vrstvy kromě zlomků různých tvarů, k nimž brzy přihlédneme, ještě další dvě nádoby dochované v destruktivním stavu za zvláštních okolností, které byly buď jen slabě vypáleny, nebo nebyly vypáleny vůbec (soupisová čísla 90 a 91). Z čistě typologických hledisek nelze tyto doklady jednoznačně zařadit, neboť jde o jednoduché tvary misek, jaké se nevyskytují jen v době římské, a jejich materiál má z uvedených důvodů neobvyklé vzezření. Na druhé straně je však krajně nepravděpodobné, že by se nádoby z tak drobného materiálu mohly udržet ze starší doby až do nejmladšího využití terénu pro sídlíště v době římské a proto je musíme přiřknout tomuto nejmladšímu období bez možnosti užšího datování.

Pozoruhodné jsou zlomky velké zásobnicové nádoby, zachráněné ze dvou míst v téže vrstvě (soupisové číslo 66, tab. XXVI:1-5). Zásobnicové tvary z doby římské jsou u nás zatím známy jen velmi špatně, zjistilo se však již, že u těchto a větších hrncovitých tvarů byla v průběhu II. a III. století často používána jak výzdoba provedená nehtovými vrypy, tak šikmé ryté mřížkování. Přihlédneme-li k členění okraje naší nádoby šikmými zářezy, poznáme, že ji nemůžeme datovat do doby starší, než je druhá polovina II. století n. l.²⁶

Zlomky dlouho se udržujících terinovitých tvarů, členěných velmi často žlábků obíhajícími na plecích, nelze bez znalosti celých tvarů úžeji datovat (soupisové číslo 67, obr. 3:12). Výjimkou je doklad z 3. vrstvy zdobený paralelním žlábkováním (soupisové číslo 34, tab. XXV:3), který evidentně patří II. století. Z příbuzných tvarů nádob pravděpodobně pochází rovněž blíže nedatovatelné zlomky plecí a stěn, členěné vývalkem vytvořeným dvěma žlábků nebo dvěma až třemi žlábků samotnými (soupisová čísla 8, 36, 37, 69 a snad též 68, tab. XXVII:5). Lepší datovací možnosti neposkytují ani zlomky průběžně používaných misek se zataženým okrajem (soupisová čísla 26, 70 a 71, obr. 3:4 a 6 — doklad č. 18 může být podle materiálu také až z doby halštatské). Naproti tomu zlomek misky zdobené pod obíhajícím žlábkem paralelním žlábkováním v polích (soupisové číslo 39, tab. XXVII:6,7).

²³ Ibid. 30 n., 77 n., 80, 81, 109, 142.

²⁴ Ibid. 50.

²⁵ E. Beninger—H. Freising, op. cit. 63, tab. I:8. F. Kalousek—R. M. Pernička, SPFFBU E I (1956), 71, tab. XIV:5. R. M. Pernička, op. cit. 70 n., tab. XVIII:11.

²⁶ Srov. R. M. Pernička, op. cit. 63, 64, 84.

nalezený v 3. vrstvě, patří zřetelně do okruhu jemné keramiky, k polokulovitým miskám, vyráběným po celé II. století až do počátku následujícího století.²⁷

Esovitě profilované hrnce, jejichž používání se v sídlištním prostředí na Moravě rozšířilo nejpozději v průběhu II. století,²⁸ jsou doloženy z 1. až 3. vrstvy několika zlomky okrajové části, na níž se u fragmentálních dokladů nejspíše pozná příslušnost k tomuto tvaru. V tomto ohledu je nejurčitější jeden zlomek z 1. vrstvy (souplešové číslo 12, obr. 3:13), méně již dva v 3. vrstvě nalezené malé zlomky okrajů členěných šikmými zářezy (souplešová čísla 46 a 47, tab. XXVIII:1 a 2), jaké se u esovitě profilovaných hrnců objevují asi od druhé poloviny II. století.²⁹ V 2. a 3. vrstvě se též vyskytly zlomky těchto tvarů s výzdobou tzv. zavěšených trojúhelníků vyplněných svislými nebo šikmými zářezy (souplešová čísla 27 a 48, tab. XXVIII:4 a 6), s jejichž datováním nelze podle našich dnešních znalostí sestoupit pod polovinu II. století n. l.³⁰

Další fragmenty z 2. až 4. vrstvy — ať již jde o zlomek příznačného kolínkovitého ucha (souplešové číslo 40, tab. XXVIII:5), nebo o různé zlomky nožkovitých podstav, rozevřených okrajů a plochých den (souplešová čísla 28, 41, 54, 72, 73, 87, 88 a 89) — nelze přesněji datovat a v některých případech dokonce ani vzhled materiálu nedostačuje pro bezpečné zařazení do doby římské. Úžeji nemůžeme datovat ani jinak velmi zajímavý zlomek plášťové podstavy z východního úseku výzkumu (souplešové číslo 116), který raději posuzujeme s větší rezervou.

Na získaných keramických dokladech z doby římské můžeme pozorovat téměř všechny způsoby výzdoby používané v době rozkvětu jemné domácí keramiky, ať již jde o obloučky (souplešová čísla 74, 75, 76) a klikatkové vlnice (souplešová čísla 38, 77, 78) ryté hřebenovitým nástrojem, bradavkovité výčnělky (na ostrohranné míse souplešové číslo 63) nebo paralelní žlábkování, užívané pravděpodobně poměrně krátce od čtvrtiny II. století do jeho závěru³¹ (souplešová čísla 34, 39, 63 a snad též 7). Zastoupeny jsou ovšem i zdobné techniky dlouho se udržující, jako je kolečkováná výzdoba (zde jen na ostrohranné míse souplešové číslo 63) nebo mladší techniky patřící širěji II. i III. století n. l., totiž výzdoba provedená nehtovými vrypy (souplešová čísla 9, 10, 11, 42, 43, 66, 82, 83), šikmým mřížkováním (souplešová čísla 9, 44, 45, 66, 79, 80, 81 a snad i 43) či jinými vrypy, sestavovanými mnohdy do krokvicových pásků (souplešová čísla 49, 84, 86); všechny tyto posledně uváděné doklady však nemají pro chronologické otázky hlubší význam.

Pro datování je naopak cenný výskyt několika dalších zdobných technik, které se objevily poněkud později, ne dříve než okolo poloviny II. století. Někdy v druhé polovině II. století, nejpozději před jeho závěrem,³² počala výzdoba nádob důlky, které — leckdy v podobě oválnějších vtisků — byly seskupovány do vodorovných řad (souplešová čísla 85 a 115). V téže době vznikla výzdoba z rytých zavěšených trojúhelníků; starší jsou patrně šrafované trojúhelníky, trojúhelníky vyplněné různými vrypy (souplešová čísla 13, 27, 48) byly používány od závěru II. století, nebo se alespoň od té doby objevují častěji.³³

²⁷ Ibid. 53 n. (Výzdobou nejbližší jsou misky z Nejdku a z Blažovic — tab. XVII:3 a XXX:4.)

²⁸ Ibid. 62, 107, 140.

²⁹ Ibid. 63, 84.

³⁰ Srov. tamtéž, str. 61, 79, 109, 142.

³¹ Ibid. 77 n., 109, 142.

³² Ibid. 80, 111, 144.

³³ Ibid. 77, 103, 111, 144.

Celkovou situaci dokreslují nálezy zlomků keramiky římskoprovinciálního původu, která pronikala do Pomoraví v největším počtu ve II. století. Tomuto století patří též nejméně většina zlomků prstencových misek (soutpisová čísla 14, 51, 52, 53 a snad též 50, tab. XXVII:1 až 3). zatímco samotný střep z kvalitnější keramiky s lesklou povrchovou vrstvičkou (soutpisové číslo 15) nelze blíže datovat.

*

Při rozboru keramiky jsme poznali, že máme co činit s prostředím, v němž se ještě používalo výrazných dokladů jemné keramiky, ale již i některých tvarů se znaky druhé poloviny II. století, takže jako nevhodnější doba připadá v úvahu pokročilá část druhé poloviny II. století n. l. Výmluvným svědectvím je i výzdoba nádob, neboť slaběji zastoupena je na jedné straně ornamentace výlučně spjatá s jemnou keramikou (zvláště bradavkovité výčnělky doložené na jediné nádobě), na druhé straně však i mladší, počínající teprve v průběhu druhé poloviny nebo snad až ke sklonku uvedeného století (důlková výzdoba, ryté vyplňované trojúhelníky). Skutečnost, že se našel pouze jeden keramický doklad s výzdobou provedenou ozubeným kolečkem, tyto okolnosti jen dokresluje.

Protože jde o sídlištní prostředí, je třeba počítat s relativně delším používáním jednotlivých objektů. Zdá se však, že v našem případě lze poměrně úzce vymezit jakési závěrečné kulminační období existence zkoumané části sídlištního prostředí. což není tak zcela obvyklé a má svůj zvláštní význam pro interpretaci. Toto kulminační období je třeba chápat jako časově odpovídající nevelkému úseku, velmi blízkému mladší fázi podunajských válek vedených před úmrtím římského císaře Marka Aurelia († 180).

Objekty a jejich interpretace

Při záchraňovacím výzkumu byla zjištěna existence dvou objektů, které nejsou v rozporu se sídlištní povahou lokality v době římské. Jsou to jednak stopy většího zahloubeného objektu hospodářského charakteru, jednak zbytek pece. Z pece se dochovalo pouze elipsoidní dno o vnitřních rozměrech 90 × 120 cm, které bylo udušáno a vypáleno, přívod od nějakého ohniště, které by bylo umístěno mimo vlastní pec, pozorován nebyl. Je proto zřejmé, že se podařilo zachytit již jen dno topeniště. Původní pec byla nepochybně přibližně kuželovitého tvaru a pravděpodobně tedy šlo o typ s dvěma vnitřními prostory vzájemně oddělenými roštem, z nichž spodní prostor sloužil jako topeniště. Používání tohoto pokročilého typu hrnčířské pece je ve střední Evropě doloženo již pro dobu laténskou, z doby římské však zatím u nás nejsou k dispozici vhodné analogie.

V blízkosti dna pece byly zjištěny tři kruhové jamky (srov. plánek obr. 2), které byly natolik mělké, že je lze stěží označit jako pozůstatky po zapuštěných kúlech. Jakékoliv úvahy o možné konstrukci přístřešku v blízkosti pece by proto byly zcela spekulativní.

O vnějším vzhledu a konstrukci silně poškozeného většího objektu nelze říci nic bližšího, neboť bezpečně neznáme ani jeho půdorysnou dispozici. Možná, že kdyby bylo možno prozkoumat toto místo systematicky na větší ploše, pečlivě a bez spěchu,³⁴ byly by i naše poznatky o něco podrobnější, ačkoliv ucelený obraz o objektu

³⁴ Členové Vlastivědného kroužku v Chrlicích prováděli záchranný výzkum obětavě po etapách v době svého pracovního volna (během sobot a nedělí) a nemohli pochopitelně zabránit tomu, aby zvědaví diváci nepoškodili výzkum v ostatních dnech.

již patrně nebylo možno tak či onak získat, protože terén jižně od zkoumané plochy byl odbagrován a pruh východně od výzkumu byl silně porušen rampovitým výjezdem na pole. Je ovšem třeba litovat, že také situace v blízkosti pece zůstala do té míry nejasná, že nelze jednoznačně rozhodnout, byla-li pec vybudována mimo hospodářský objekt v jeho těsné blízkosti (což se zdá být pravděpodobnější), nebo ještě v areálu objektu. Pozůstatky svrchní části pece se snad sesuly k jihu a byly odbagrovány při nivelizaci terénu pro novostavby.

V každém případě se tento objekt vymyká představám o běžných obytných chatrčích doby římské, jejichž známé moravské doklady zpracoval před několika lety I. Peškař.³⁵ Protože o vnějším vzhledu a konstrukci nejsme dostatečně informováni (z praktických důvodů sice předpokládáme, že objekt byl nějakým způsobem zastřešen, ale ve skutečnosti pro to nemáme žádné důkazy), spatřujeme tuto odlišnost především v jeho velikosti a funkci. Odkrytý objekt byl rozhodně značně prostornější než obvyklé obytné objekty téže doby. Podle toho, co jsem mohl spatřit přímo na místě výzkumu, soudím, že rozměry 410 × 470 cm — které udávají autoři výzkumu na terénním náčrtku IV (srov. str. 122) — skutečně nejsou konečné a že je velmi pravděpodobné, že zkoumaný objekt byl jednak ještě větší, jednak obdélníkovitého nebo alespoň protáhlého půdorysu.

Pro hospodářský charakter velkého objektu svědčí pozorování učiněná v průběhu výzkumu, drobné nálezy a ve spojení s nimi ovšem i blízkost pece. Ze samotné vnitřní úpravy objektu toho však známe jen velmi málo. Na více místech byly zjištěny zbytky dusané štěrko-hlinité podlahy, na níž obvykle spočívala popelovitá vrstva. Zvláštností je jakási „pracovní plocha“, upravená nad vlastní podlahou v podobě jen asi 2 cm silné mazanicové vrstvy; její rozměry asi 110 × 170 cm (srov. str. 122 a pozn. 12) odpovídají zhruba velikosti desky velkého pracovního stolu. Z drobných nálezu jsou v tomto ohledu nejdůležitější celistvější exempláře nádob, kalcovská závazí a dávky hrnčířské hlíny. Hlavní doklady nádob pochází z prostoru severně od pece, obě nedokončené a dnes se rozpadávající misky byly nalezeny mezi pecí a „pracovní plochou“, na níž bylo několik závaží, zatím co celá polovina závaží byla seskupena do řady při severním okraji „pracovní plochy“; několik závaží se snad odkutálelo a leželo částečně jižně od „pracovní plochy“, částečně západně od ní, kde byly roztroušeny též dávky hrnčířské hlíny (srov. plánek obr. 2 a fotografii na tab. XXIII dole). Velmi důležitá je skutečnost, že zde byly nalezeny hotové výrobky (keramika, závaží) vedle výrobků nedokončených (slabě či vůbec nevypálené misky soupis. číslo 90 a 91) a připravené kusy suroviny. Svědčí to zřetelně o tom, že se v objeveném objektu vyráběly různé hliněné výrobky, takže můžeme přímo mluvit o hrnčířské dílně.

Z nálezových okolností kromě toho vyplývá, že čilá činnost dílny byla náhle přerušena nějakým ostrým nepříznivým vnějším zásahem; prostředí si částečně zachovalo svůj vzhled, který mělo v kritickém okamžiku (máme na mysli zvláště řadu závaží u „pracovní plochy“), ve větším rozsahu však bylo zpustošeno a předpokládána nadzemní konstrukce asi lehla popelem. Uvážíme-li, k jakému datování jsme dospěli při rozboru keramiky, neubráníme se možnosti uvádět zánik chrlické

³⁵ I. Peškař, Nové poznatky o obytných stavbách na moravských sídlišťích z doby římské, PA LII (1961), 414—422.

³⁶ Zeela jinak je tomu na území římských podunajských provincií, kde již bylo prokázáno ničení staveb apod., spojované oprávněně s počátkem právě těchto válek, ve více případech. (Srov. R. M. Perníčka, op. cit. 111, 143.)

hrnčírské dílny do souvislosti s bouřlivými událostmi tzv. markomanských válek, pro něž zatím z našeho území neznáme doklady ničivých zásahů.³⁶ V kladném případě by to byl na Moravě první doklad škod a ztrát, které tehdy domácí obyvatelstvo muselo nezbytně utrpět, a významný ukazatel pro posouzení otázky, kam až pronikly oddíly útočící římské armády.

EINE NEUENTDECKTE KAISERZEITLICHE TÖPFERWERKSTATT IN CHRILICE (MÄHREN)

Südlich von Brno, auf dem linken Ufer des Flusses Svratka, befindet sich die Gemeinde Chrlice mit ihrem Kataster; aus diesem sind zwei kaiserzeitliche Fundstellen bekannt. Die erste, *Chrlice I*, erstreckt sich in der Niederung unweit des Flussufers und des Staatsgutes, etwa in südwestlicher Richtung von der Gemeinde. Die zweite auf dem Abhang der Terrasse liegende Fundstelle *Chrlice II* greift in die südlichsten Gemeindeteile ein und wird von der Eisenbahn-Strecke durchschnitten (Abb. 1). Das Terrain der letztgenannten Fundstelle wurde nicht nur schon früher durch die Eisenbahn, sondern auch in letzten Jahren durch eine rege Bautätigkeit im bedeutenden Umfang zerstört. Während des Aufbaues der neuen wirtschaftlichen Gebäuden der dortigen LPG (Abb. 1, Abkürzung JZD) gelang es, ein beschränktes Scherbenmaterial samt einem Spinnwirtel zu gewinnen (vergl. S. 120 f.). Nach der mit diesem Aufbau zusammenhängenden Planierung blieb, einige Meter nordwärts und ostwärts von den Gebäuden, eine niedrigere Terrainstufe, in deren Seitenwand da und dort ur- und frühgeschichtliche Scherben an den Tag kamen. Darum entschlossen sich im Frühling 1967 die Mitglieder des historischen Zirkels in Chrlice auf einer fast direkt gegenüber dem älteren Bahnwärterhaus gelegenen Stelle kleinere Rettungsgrabungen durchzuführen (Abb. 1, älteres Bahnwärterhaus mit Abkürzung D, die Ausgrabungsstelle durch einen Ring bezeichnet).

Im ganzen wurde eine Fläche von etwa 410 × 470 cm durchforscht. Die Unterschicht befindet sich etwa 80 cm unter der heutigen Oberfläche, wo auch an mehreren Orten der zugerichtete Fussboden eines Objekts erkannt wurde. Der Plan der Grabung (Abb. 2) zeigt, dass annähernd auf der südlichen Seite nur der langovale Boden eines Töpferofens (Abkürzung P; vergl. auch Taf. XXIII oben), westlich davon eine Aufhäufung von Flussmuscheln (bez. RŠ), etwa nordöstlich vom Ofen eine aus Lehmewurf zugerichtete Arbeitsfläche, weiter in nördlicher Richtung eine stärkere Aschenschicht (bez. PV) und hie und da bemerkenswerte Kleinfunde, wie Scherben der scharfkantigen Schüssel (bez. OM), Scherben eines Vorratsgefäßes (bez. Z 1 und Z 2), Scherben einer kleineren Vase mit kugeligem Körper (bez. VN), zwei zerfallene, nur wenig oder sogar ungebrannte Schalen (bez. M 1 und M 2), 22 leichtgebrannte Webgewichte (schematisch bezeichnet; vergl. auch Taf. XXIII unten), mehrere vorbereitete etwa kugelige Stücke von Töpferton (bez. schematisch als schraffierte Kreise) und in der Tiefe von nur etwa 30 cm ein Nest von Scherben und Tierknochen (bez. KS), blossgelegt wurden.

Das genug reiche Fundmaterial wurde nach vier Schichten von etwa 20 cm Dicke abgesondert aufbewahrt. Es besteht vor allem aus den keramischen Bruchstücken und Tierknochen, andere Funde sind — abgesehen von den Webgewichten und den Stücken des Töpfertons — nur durch wenige Gegenstände vertreten. Für die Zeitbestimmung eignet sich eigentlich bloss nur das keramische Fundmaterial, wobei freilich im voraus mehrere atypische Scherben weggelegt werden müssen. Eine Übersicht der keramischen Belege je nach der Kulturzugehörigkeit und mit Rücksicht auf die vier Grabungsschichten gibt die Tabelle auf S. 131. Die Nummern auf der linken Seite sind die der Schichten, die archäologischen Kulturen sind durch grosse Buchstaben bezeichnet; die Bronzezeit ist durch die Ünéticer Kultur (Ü) und die Hügelgräberkultur (M) vertreten, jüngere Befunde gehören der Halstattzeit (H), der Latènezeit (L) und der Römerzeit (R). Die kleinen mit den Fragezeichen versehenen Ziffern in Klammern entstanden durch Zurechnen von solchen Belegen, die entweder nicht mit genügender Sicherheit eingereiht werden können, oder mehreren Kulturperioden angehören dürften. Das Übergewicht der jüngsten — römerzeitlichen — Funde zeigt zusammen mit anderen Erscheinungen, dass die Objekte gemeinsam mit den Webgewichten u. a. ohne Zweifel der römischen Kaiserzeit angehören müssen.

Unter den kaiserzeitlichen Funden ist die einheimische feine Keramik zwar nicht besonders zahlreich, doch völlig ausdrucksvoll vertreten. Zu dieser Gruppe muss man an erster Stelle die reichverzierte scharfkantige Schüssel (Abb. 3:18, Taf. XXV:1) rechnen, die bisher die schönste Schöpfung der marchländischen kaiserzeitlichen Töpferkunst bildet; auch die Art ihrer Verbindung von vier verschiedenen Zierweisen ist ganz individuell und hervorragend. Aus weiteren

Belegen der feinen Keramik stammen die Bruchstücke eines Fussbechers (Taf. XXV:2) und einer verzierten halbkugeligen Schale (Taf. XXVII:6,7). Die langlebigen Schalen mit eingezogenem Rand ebenso wie andere einfache Schalenformen, weiter die kleine Vase mit kugeligem Körper (Abb. 3:16, Taf. XXV:4) und einzelne Bruchstücke der terrinenartigen und verwandten Formen sind nicht näher datierbar. Eine Ausnahme stellen ein Randbruchstück eines grösseren terrinenartigen Gefässes mit Furchenverzierung (Taf. XXV:3) und ein Schalenfragment mit unregelmässiger dreifacher Wellenlinie (Taf. XXVII:8) dar, welche dem 2. Jahrhundert zuzuweisen sind. In die gleiche Zeit fallen wohl alle gefundenen Fragmente der provincialrömischen Ringschüsseln (Taf. XXVII:1 bis 3). Während einige Merkmale der angeführten Keramikarten nur etwa bis zum Ende des 2. Jahrhunderts reichen, kommen unter den Funden auch solche Belege vor, die erst in der zweiten Hälfte desselben Jahrhunderts in Erscheinung treten. Es handelt sich um gegliederte Ränder der S-förmigen Töpfe (gegliedert durch schräge Einritzungen wie Taf. XXVIII:1 u. 2, auch bei dem erwähnten Vorratsgefäss Taf. XXVI:1 bis 5), um die in horizontalen Reihen angeordnete Dellenverzierung (Taf. XXVIII:3) und um Verzierung durch eingeritzte hängende Dreiecke, welche mit verschiedenen Einritzungen oder Einstichen ausgefüllt wurden (Taf. XXVIII:4,6) und die erst seit dem ausgehenden 2. Jahrhundert häufiger hervorzutreten beginnen.

Der durchforschte Teil der Siedlungseinheit gehört zeitlich in die fortgeschrittene zweite Hälfte des 2. Jahrhunderts u. Z. Die Auswertung der Funde erlaubt aber sogar über die Kulminationsphase zu sprechen, die der jüngeren Phase des sog. Markomannenkrieges sehr nahe steht. Eine solche genaue Zeitbestimmung ist natürlich für die Interpretation von ausserordentlicher Bedeutung.

Über das Aussehen und die Konstruktion der entdeckten Objekte kann man nichts Näheres sagen, da sie unzweifelhaft stark zerstört wurden. Es ist auch unmöglich zu entscheiden, ob sich der Töpferofen innerhalb des grösseren Objekts mit zugerichtetem Fussboden befand. Es ist aber jedenfalls sicher, dass wir da in Chrlice einer handwerklichen Arbeitsstelle begegnen, in der verschiedene Tonerzeugnisse hergestellt wurden. Unweit des Töpferofens und einer besonders mit Hilfe von Lehmewurf zugerichteten Arbeitsfläche erhielten sich interessante und teilweise unbeschädigte Gegenstände. Neben den gebrannten Gefässen gab es da auch zwei unvollendete Schalen, neben den Webgewichten (von denen 11 Stücke beiläufig in einer Reihe zusammengestellt waren — siehe Taf. XXIII unten) mehrere vorbereitete Stücke von grösserem Töpferon, welche annähernd von entsprechender Grösse waren. Daraus folgt, dass die Tätigkeit dieser Töpferei ganz plötzlich unterbrochen wurde. Im Einklang mit der Zeitbestimmung dieser Arbeitsstelle ist es dann möglich, ihren Untergang mit den Ereignissen des sog. Markomannenkrieges in Zusammenhang zu bringen.

Übersetzt von R. M. P.